

Daşdeşen / hekaýa

Category: Hekaýalar, Kitapcy

написано kitapcy | 22 январа, 2025

Daşdeşen / hekaýa

DAŞDEŞEN

Gezen derýa oturan gümra diýleni. Dostlarym bilen daglara syýahat etmegi otursak-tursak heň edip ýörenem bolsak, hiç ugrugy bermedi. Ahyry özüm ugruna çykmaýy boldum.

"Ýola çykmaň ýoldaşyňy düzet" diýlenini tutup, göwün halar, biri dil bilýän, beýlekisi ýol bilýän, il halar dostlarym bilen ýola çykdyk.

Minnetsiz, maşynymyzam guşdan ürküp duran göwnüňdenem ýokarda atylyp barýar.

Biz gezelenji Gyzylybat etrabyňyň dag obalaryndan başlamagy müwessa bilip Hojagala tarap ýöräp ugradyk.

Dag ýollaryna belet sürüjimiz, maşyny gyssaman deräň içi bilen sürüp barýar. Üstümize abanyp duran gaýalary synlap barýarys. Ýoly ýarpylaberenimizde, hamana, geleni-gideni hasaba alýan serhetçiler ýaly, äpet guşlar ganatlaryny ýaýman, aşak - ýokaryk iýnişip, bizi garşyladylar.

Ymarat obasyny daşyndan synlap oňduk-da, deňinden geçip gitdik. Gün ýaşmaga az galanda Bendesen obasyna, köne dostumyzyň öýüne myhman bolduk. Bizi güler ýüz bilen hormatlap myhman aldylar. Hal-ahwal soraşyp, gijäň bir çenine çenli oturdyk.

Dag adamlary myhmansöýer ekeni. Bizi hormatlap goňşy-golamlary salama gelip, gije çenli söhbetdeş boldular. Öýüne myhmançylyga çagyranlaram boldy.

Ertesi ir bilen, öý eýesi bize dag içiniň täsinliklerini görkezmäge, biz bilen gaýtdy. Biz, Garrygowaga gelip düşdik. Ine-de, Magtymguly Pyragynyň waspyny eden, şo-ol Garrygowagy. Bir tarapy açyk bassyrma meňzeş. Gowagyň içinde dag jerenleridir çekene mallaryň saýalaýandygy mese-mälim görnüp durdy.

Beýle ýanynda her şahasy ineriň bilindenem ýogyn, mün ýaşly, (belki-de adam ata duşly) uzyn boýly çynarlar, mün ýyllyklaryň salamyny gowşurýan ýaly, çala başlaryny yrap durlar. Çüýjükli miwesinden hödür edip, şahalaryny sallap duran dagdan agajynyň miwelerini eliňi uzadyp alyp durmalydy (dagdanyň miwesine çüýjik diýilýär)...

Gudrat göreýin diýseň daglara bar diýleni. Ynsanlara ybrat almaga tebigatda zat kân.

"Bir karary bolan berkarar bolar" diýleni . Bag bir ýerde oturmasa hasyl bermez- diýýärdi atam.. Köki daşda köňli bossanly daragtlar, daşa kökünü urup, miwesine süýt, sűýji tagam berýän bu baglardan neneň ybrat almajak. Men bu gözellikleň täsirinden çykyp bilmän durşuma, ýoldaşlarymyň çagyranyny-da eşitmändirin. Ikilenc çagyrdylar.

Olar gowagyň sag tarapyndaky dik gaýaň ýüzünden hat okajak bolýan ýaly bir nokada garap durdylar.

Men baramsoň, olar maña garap:

– Aşyr, hol gaýaň ýüzündäki höwürtgäni görýärmüň?!

– Hawa görýärim.

– Ana, şol Daşdeşeniň howürtgesi. Şony almanyň ebeteýini tapman durys-diýdi. Men düşündim. Ýoldaşlarymyň biri belli mirasgär, muzeý işgäridi. Men kes-kelläm garşy boldum. Olar Daşdeşeniň höwürtgesini okuwçylara görkezip, guşlaryň bu hupbatly zähmeti hakynda gürrüň berip, höwürtgäni muzeýde eksponat hokmünde goýaslarynyň gelýänine-de düşündim. Olaryň maña haýyş edip durmasy hem birgeňsidi. Hamana, men eýesi ýaly.

Teý ahyry, üçüsi üç ýerden özelenişip duransoňlar ylalaşmaly boldum. Iň ýaman ýerem, "öz eliň bilen alyp ber" diýdiler.

Eginlekden, etli ganly, pälwan sypat şofýor ýoldaşymyň egnine mündüm-de, gaýa söýenip durdym. Elime çekiçdir demir sümeri alyp höwürtgäniň daşyragyndan tyrk-tyrk edip goparmaga başladym. Gaýaň ýüzündäki oýuk ýeriň daş töweregini gipsden palçyk edip, jüründigi bilen güberçek formada ýasaýşyny görsediň. Eger, eger... Goparmag-a beýle-de dursun, ellemäge-de dözer ýaly däldi. Bir ýerden gipsi tapmaly. Agzyň bilen suw daşap palçyk edip, jüründigiň bilen sünnälöp güberçek formada

ýasamak üçin dizaýner bolmaýsaň...

Men usullyk bilen ketegiň agzyny açdym. Heniz ýaşalmadym. Täze çatynja üçin niýetlenen borly. İçine maýdajyk tūýdülen otjagazlardan düşelen ekeni. Agzyna-da dagdanyň çybygyndan "Girmek gadagan" diýlen ýaly atanak gerdelipdir. Görsene muny! Meniň şobada, öýmüzdäki sallançak göz önüme geldi. Ejemiň bizi gözden dilden gorasyn diýip, dakyp goýan dagdanjygy ýadyma düşüp elimdäki sümeri sypdyranymy duýman galdym.

Meni egninde göterip duran ýigidiň gulagyny gyrdap ýere gaçdym.

Görsene muny! Yrym etmek ynsanlarda bardyr diýip pikir edişim ýalňyş eken-ä... Özüniň polat ýaly çünkidir aýaklary bilen daşdeşen-ä daşy köwüp gaýaň ýüzünden, (tekiz ýerem däl) öý ýasanmaly, aklyny göwhere deňeýän bir ynsanam ony ýykmalymy?

Garaž höwürtgän-ä goparyp ellerine berdim-de, ýere düşüp, birine- de söz gatman maşyna tarap ýöräp gaýtdym. Ýoldaşlarymyň näme karara gelenini bilemok. Bizi myhman alan dostumyz bilen şol ýerde hoşlaşyp, ýene ýola düşdük. Indiki barjak obamyz Saýwan obasydy. Bu oba giren ýeriňde, bugdaýy orulyp, mal örüsine öwrülen meýdana gözüň düşýär. Her kim içki oýlanmssy bilen dymyp barşymyza, birden maşynymyz saklandy. Şofýor ýigit bize seredip:

– Bäh, eşek sürüsi bar diýseler ynanmazdym. Sygyrlar hezil edip otlap ýör diýjek boldum weli bular eşek sürüsi eken-ä!

Her kim bir zat diýdi. Meniň pikirimçe eşekleň arkasyna şemal çalan bolsa, adamlar birneme gurplanan bolmaly. Her kim maşyndyr motor edinendir.

Bah, janawerler... Dyzynyň bekärine- de garaşman ýük urlup ýagyr bolan janawerleň gerşiniň ýarasydyr biliniň ýagry bitewersin. Eti haramam bolsa hyzmaty halaldyr. Muňa eşek diýesiňem gelenok. Kakam pahyr-a eşege garyp galdyran diýýärdi.

Gurbangeldi aga diýerdiler bir goňşymyza:

– Bäs tümenlik eşegim bar, baş müň tümenlik abraýym bar- diýýärdi.

Goý, ine-gana gezibersinler.

"Eşek arpadan doýup ölse, özüni şehit saýar"- diýip ýöne ýere aýdylan däldir. Aňyrsynda bir hakykaty bolmaly oň.

Biz bu gije muzeýçi ýoldaşymyň bile okan ýoldaşynyňkyda myhman boldyk. Gowy adamlar ekeni, gujak açyp myhman aldylar. Söwüş edip, oba adamlarynam çagyryp hezil berdiler. Gije-de bir çaka bardy diýip, obadaşlary biz bilen hoşlaşyp gitdiler. Düşek atylansoň menem ýerime geçip ýatdym. Ýadawlykdanmy, nämemi, esli wagt ýatyp bilmän, ahyry uklapdyryn...

– Ynha, hälki höwürtgäň ýany. Beýle ýanymda maşynymyz dur. Men maşyna tarap ýöräp ugranymam şoldy welin, üstümden pasyrdap indi bir bela. Ganatlary bilen ýüzüme urýar hem aýaklary bilen depämi dyrnap deşäýjek bolýar. Men zordan özümi maşyna atdym. Garrygowagyň agzynda üýşüp oturan bir sürü guşlara gözüm düşende bar zat düşnükli boldy. Bular, hamana alamançylardan goranmaga üýşen oba adamlaryny ýadyma saldy. Wah, göwnüme getirenim alnyma geläýmelimi diýsene. Elimi degirjek däldim şol ketege. Bular şol tūpbozar talaňçyny ýesir alyp, indi jeza bermäge gelipdirler. Olar maşyny çala kakdyryp uçup geçip, uly gykylyk bilen daşymy gabadylar. Bir zatdan gorksam doga okaýardym. O dagy diliňe geläýse nädersiň. Birdenem imisalalyk boldy. Bir uly guş maşynyň üstüne gelip gondy. Megerem serdarydyr. Indä bolaýdy öýdýän, diýenim şoldy welin, olaň barysy maşyna urdylar özlerini. Ozalam ýapgydyrak duran maşynyň aşak tigirlenip gaýdanynam duýmandyryn, edil gorpuň gyrasyndan inensoň görüp ýetişdim. Indi giçdi...Waýý..

Çirkin sesime öýüň eýesi oýanyp:

-Basyrganýaňyz, turaweriň inim! -diýip başujymda duran ekeni. Utanyp, daş çykyp gitdim. Dolanyp gelsem barysyny örüzüpdirin.

– Näme boldy- da näme boldy – diýip, sorag baryny berdiler. Men bolan wakany gūrrūň bermekden saklandym-da:

– Özümem haýran- diýip, başdan sowma jogap berip oňaýdym. Içimden bolsa, öý eýesiniň bu wakany eşidäýse:

– Päheý-de weli. Meniň myhman diýip söwüş edip hormatlan adamlaryma tūpbozar alamançy ekeni-diyäýmesin diýip, howatyr etdim-de, bu sry açman özüm bilen alyp gaýtdym. Meňki nädogry bolaýmagam ahmal. Ýöne meniň:

Müň ýaşly çynarlar dag erenleri,
Ýene görsem diýdir bir görenleri.

Aw edip ynjytmañ dag jerenleri,
Daglañ bize inen sili bar, sili.

Derelerni synlamaga göz gerek
Waspyny etmäge sözüñ uz gerek.
Barsañ myhmansöýer, jomart ak ýürek,
Daglañ daga meñzeş ili bar ili.

– diýip, bu setirleri özüm ýazypdyma. Ýeri, bu edýän işiñ
näme?! Hawa, daglañ ilinem gördüm, silinem.
He-eý çyg sūýt emen adam, sen düzelmän geçjegow...

20.01.2017.ý

Aşyr Salyh Ogly.

Hekaýalar